

4. Верстюк В. Михайло Грушевський – лідер та ідеолог Центральної Ради. *Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 років: збірник наукових статей*. Вип. 12. Київ: Інститут історії України НАН України, 2017. С. 5–29. URL: http://resource.history.org.ua/publ/Pviu_2017_12_3

5. Грушевський М. С. *Промова М. С. Грушевського від імені українських делегацій, проголошена 10 вересня 1917 р. на 3'їзді народів у Києві*. Львів: Видавництво «Світ». 2007. Т. 4. Кн. 1. С. 60–63.

6. Дем'янюк О. Й Західноукраїнські землі у державотворчих планах голови Української Центральної Ради; Луцький інститут розвитку людини університету «Україна», 2009. С. 69–76. URL: <https://ena.lpnu.ua/bitstream/ntb/2849/1/11.pdf>

УДК 327-057.177

ВРЕХІТ ТА ОСОБЛИВІ ВІДНОСИНИ МІЖ США ТА ВЕЛИКОЮ БРИТАНІЄЮ

Д. Л. Солдатова, М. І. Прихненко

Анотація. Після Другої світової війни Сполучене Королівство служило трансатлантичним мостом між Сполученими Штатами та Європою та провідником впливу США на європейські справи. Після вступу до ЄС Британія зробила один великий внесок у зовнішню політику, політику безпеки та оборони Європейського Союзу. Вихід Великої Британії з ЄС у 2020 році став важливою віхою в європейській політиці. Рішення Великобританії вийти з Європейського Союзу викликало питання щодо ймовірних наслідків Brexit для трансатлантичних відносин і європейського балансу сил. Brexit тягне за собою багатогранні зміни у світовій позиції Британії, зокрема, нові нюанси у її відносинах зі Сполученими Штатами та європейськими партнерами. Ці зміни охоплюють широкий спектр політичних, оборонних, безпекових та економічних питань. Вони розпалили дебати щодо нахилу британської стратегії до Індо-Тихоокеанського регіону та майбутньої співпраці Британії з її американським союзником та ЄС. Розглянувши розвиток відносин Вашингтон–Лондон–Брюссель після референдуму про Brexit, стаття з'ясовує тенденції у взаємодії цих ключових гравців, які відображають їхні бачення реальності після Brexit.

Ключові слова: Brexit, США, Британія, Європейський Союз, трансатлантичні відносини.

Сполучені Штати розглядають Британію як свого найважливішого союзника, і будь-які значні зміни в геополітичному положенні країни, особливо ті, що впливають на баланс сил у Європі, підлягають ретельному розгляду у Вашингтоні. Проте не варто переоцінювати значення Brexit для трансатлантичних відносин: вихід Великобританії з ЄС не порушує функціонування західного світового порядку. Brexit, який є продуктом унікального поєднання об'єктивних і суб'єктивних причин, не становить стратегічного виклику для Сполучених Штатів, хоча зачіпає американські інтереси в різних сферах. Це не зможе похитнути позиції США в Європі, навіть якщо рух ЄС до «стратегічної автономії» прискориться після виходу Великобританії з Євросоюзу.

Відносини між США і Великобританією не завжди були гармонійними. Були помітні історичні області розбрату, як-от відсутність підтримки США спільних військових дій Великобританії з Францією та Ізраїлем проти Єгипту в 1956 році або необхідність того, щоб Великобританія повністю залежала від систем доставки США для своєї програми створення ядерної зброї. Економічне становище Великобританії впливало на США і не завжди відповідало інтересам США. Оскільки в деяких колах Великобританія прагнула до автономії від загальної бази з Європейським союзом, що призводило до економічного низхідного тренду, означало величезні проблеми з її становищем в Європі, які стосувалися США, адже США мали в Британії щось типу довіреної особи для своїх власних інтересів у ширшому Європейському союзі.

Нещодавні події також ілюструють деякі потенційні розбіжності. Географічно США є тихоокеанською державою, і в міру того, як при владі буде Китай як в економічному, так і у військовому відношенні, США будуть готові вирішувати проблеми регіональної стабільності за допомогою тісної координації з союзниками з Тихоокеанського регіону. Це ставить під сумнів цінність, яку надають нинішні відносини США і Великобританії. «Одна з великих ілюзій в сучасній британській концепції особливих відносин полягає в тому, що за Атлантичним океаном залишається особлива і сентиментальна прихильність до Британії, що виходить за рамки загальних інтересів і вітальної риторики», а «ще більш поширена ілюзія в Лондоні полягає в тому, що зв'язок з Британією – єдині особливі відносини Америки або навіть її най-

важливіші». Дійсно, США поділяють з іншими країнами, як-от Ізраїль і Південна Корея, форму обміну, що не здійснюється з більшістю інших країн. Однак, Великобританія розуміє, що економіка Азії та Латинської Америки знаходиться на підйомі, і це змістить акцент США з Європи, особливо коли Китай стане світовою державою. Це означає, що відносини між США і Великобританією повинні розвиватися разом з НАТО та ЄС для забезпечення стабільності у всьому світі.

Вrexit має різноспрямований вплив на трансатлантичні відносини. Це веде до змін американської політики стосовно Європи і підвищує цінність співпраці з Німеччиною та Францією для Вашингтона. Вrexit звужує американські можливості впливу ЄС на внутрішні процеси в інтегрованій Європі та на міжнародну політику Брюсселя. Якщо Лондон продовжуватиме ухилятися від політичної співпраці з ЄС, а стратегія уряду Джонсона дає підстави для такого припущення, його цінність як партнера Сполучених Штатів у європейських справах буде зменшена. Водночас, позбувшись обмежень, накладених членством в ЄС, Лондон має більше свободи діяти на підтримку Вашингтона.

Адміністрація Байдена зацікавлена у налагодженні конструктивної співпраці між Лондоном і Брюсселем, оскільки зростання конкуренції між союзниками, а тим більше їхнє взаємне відчуження, завадили б зусиллям Америки консолідувати Захід. У ситуації відчуження між Британією та континентальною Європою Сполученим Штатам знадобляться додаткові сили для підтримки європейського балансу, що завадить концентрації американських ресурсів для протидії «китайському виклику». Дистанціювання Великої Британії та ЄС одне від одного є несприятливим сценарієм для американської політики, оскільки несе в собі підвищений ризик тертя та конфлікту між європейськими партнерами США.

Вrexit знімає обмеження на оборонні проєкти в Євросоюзі, які виникли через опозицію Великобританії, яку підтримують США: Вашингтон і Лондон зацікавлені в уповільненні військово-політичної інтеграції Євросоюзу, побоюючись, що він стане конкурентом НАТО. Водночас вихід Великої Британії з ЄС знижує військовий потенціал «стратегічної автономії» Європи: ЄС не може, як раніше, розраховувати на британську участь у своїх операціях.

Сполучені Штати стикаються із суперечливими наслідками Вrexit. З одного боку, відбувається *«американізація» британської зовнішньої політики*, оскільки Велика Британія звільнилася від багатьох своїх зобов'язань у рамках ЄС, що виражається в її більш активній і масштабній участі в зусиллях Америки, спрямованих на протидію Росії та Китаю у стратегічно важливих регіонах світу. Британія є одним із ключових партнерів Сполучених Штатів у зусиллях зі зміцнення східного флангу НАТО. У вересні 2021 року вона стала співзасновником тристороннього альянсу AUKUS, продемонструвавши готовність всіляко допомагати Вашингтону в реалізації його оборонних і геополітичних проєктів в ІНР.

У січні 2021 року дві країни оголосили про плани розгортання американсько-британської ударної групи об'єднаних перевізників пізніше цього року. Групу повинен очолити новий авіаносець Великобританії HMS Королева Єлизавета, і, як очікується, вміщатиме американський корпус морської піхоти F-35 та керований ракетний есмінець ВМС США.

Американсько-британська угода про взаємну оборону 1958 року встановила унікальну співпрацю щодо ядерної зброї, що дозволяє обмінюватися науковою інформацією та ядерними матеріалами. Крім того, з моменту підписання угоди про продаж Polaris між США та Великобританією 1963 року США продали британське обладнання та супутні послуги для стратегічної системи доставки підводних човнів. Ядерне стримувальне агентство Великобританії складається з декількох підводних човнів класу «Вангард», кожен із яких має до 16 ракет «Тризуб».

Великобританія та США є ключовими партнерами щодо співпраці у галузі оборонної промисловості та оборонних продажів. Дві країни беруть участь у понад 20 спільних програмах обладнання, включно з F-35 Joint Strike Fighter. Більшість найбільших оборонних компаній США мають присутність у Великобританії; численні британські компанії, зокрема BAE Systems, працюють у США. Операції британських оборонних компаній у США зазвичай є частиною більш широкого ланцюжка поставок і продажі складаються переважно з комплектуючих та нішевого обладнання, а не цілих платформ.

У 2007 році, намагаючись вирішити давню стурбованість Британії щодо обмежень США щодо обміну технологіями та контролю експорту, країни підписали Договір про співробітництво в галузі оборонної торгівлі. Договір скасовує індивідуальні вимоги до ліцензування певних оборонних виробів та послуг, які контролюються згідно з Положеннями США про міжнародний рух на озброєнні. Угода є взаємною і призначена для охоплення оборонного обладнання, кінцевим споживачем якого є уряди США та Великобританії. Він також закликає створити «затверджені спільноти» компаній та приватних осіб у кожній країні з дозволами на безпеку для передачі технологічних передач. Підтримуючи тісну оборонну співпрацю з Великобританією, американські чиновники висловили занепокоєння щодо витрат на оборону Великобританії та скорочення чисельності та можливостей британських військових за останні роки [33].

Американський уряд вважає Великобританію «одним із найсильніших та найбільш спроможних американських партнерів у глобальній боротьбі з тероризмом», а контртерористичну співпрацю з Великобританією називає «відмінною». Дві країни також мають тісне та налагоджене партнерство щодо обміну розвіданими, персонал якого регулярно працює в розвідувальних органах одна одної. Сполучені Штати та Великобританія додатково співпрацюють через партнерство Five Eyes – розвідувальний союз, до складу якого входять Австралія, Канада та Нова Зеландія. Хоча багато деталей та досягнень залишаються нерозкритими, повідомляється, що американсько-британська співпраця у сфері розвідки та боротьби з тероризмом порушила численні терористичні операції проти обох країн, включно з низкою основних заговорів протягом десятиліття після терактів 11 вересня.

З іншого боку, для Сполучених Штатів Brexit означає втрату потужного каналу для проєкціювання впливу США та НАТО в інтегрованій Європі. Вашингтону стане складніше працювати з Брюсселем для мобілізації політичних, економічних і технологічних ресурсів ЄС для боротьби з Китаєм та інших цілей, на які погляди сторін не збігаються. Лондон значною мірою позбавлений можливості виступати посередником між НАТО та ЄС: у минулому британська дипломатія, виконуючи цю функцію, неодноразово допомагала пом'якшити розбіжності, що виникали між двома організаціями, особливо коли амбіції США і Франції зіткнулися.

Незважаючи на невтішний результат референдуму щодо Brexit, адміністрація Обами у 2016 році та п'ятьма роками пізніше адміністрація Байдена підтвердила збереження «особливих» відносин між США та Великобританією, що, однак, не допомогло Лондону досягти вигідних умов щодо його виходу з ЄС. *Brexit підкреслює винятковий характер «особливих» відносин між США та Британією.* Співпраця зі Сполученими Штатами стає ще більш важливою для Великобританії з позиції інтересів національної безпеки та її статусу в міжнародній політиці.

Висновки. З оновленої британської стратегії випливає, що, вийшовши з ЄС, Велика Британія буде активно співпрацювати з США незалежно від думки європейських партнерів. Це, звісно, не означає, що Велика Британія свідомо відходить від інтегрованої Європи, але навряд чи вона зможе зберегти свою колишню участь у європейських справах, не пов'язаних із безпекою.

Для адміністрації Байдена важливо, щоб Brexit не викликав дестабілізації в трансатлантичній спільноті. Вашингтон розглядає безпеку та стабільність об'єднаної Європи як передумову для концентрації західних сил і ресурсів на стримування Росії та протидію Китаю. У Вашингтоні вважають, що напруженість у міжевропейських відносинах може ускладнити досягнення зовнішньополітичних цілей Америки. Внутрішньо розділена та загрузла у своїх проблемах Європа (ЄС) не здатна надати значну підтримку Сполученим Штатам у міжнародних справах ні в Європі, ні в Індо-Тихоокеанському регіоні.

Abstract. After World War II, the United Kingdom served as a transatlantic bridge between the United States and Europe and a conduit for US influence in European affairs. After joining the EU, Britain became one of the main contributors to the foreign policy, security and defense policy of the European Union. The withdrawal of Great Britain from the EU in 2020 became an important milestone in European politics. Britain's decision to leave the European Union has raised questions about the likely consequences of Brexit for transatlantic relations and the European balance of power. Brexit entails multifaceted changes in Britain's global position, in particular, new nuances in its relations with the United

States and European partners. These changes cover a wide range of political, defense, security and economic issues. They fueled debate over the tilt of British strategy towards the Indo-Pacific region and Britain's future engagement with its US ally and the EU. By examining the evolution of Washington–London–Brussels relations since the Brexit referendum, this article explores trends in the interaction of these key players that reflect their visions of the post-Brexit reality.

Keywords: Brexit, USA, Great Britain, European Union, transatlantic relations.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Світовий банк. Рейтинг валового внутрішнього продукту 2020. URL: <https://datacatalog.worldbank.org/dataset/gdp-ranking>
2. Withnall, «Референдум щодо ЄС: Борис Джонсон називає ЄС “в’язницею з відчиненими дверима” і каже, що було б “чудово” вийти». *Independent on-line*. 2016. 6 березня. URL: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/boris-johnson-says-eu-jail-door-left-open-uk-leave-a6915241.html>
3. Глобальна Британія в епоху конкуренції: Інтегрований огляд безпеки, оборони, розвитку та зовнішньої політики. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/969402/The_Integrated_Review_of_Security_Defence_Development_and_Foreign_Policy.pdf
4. Стратегія ЄС щодо співпраці в Індो-Тихоокеанському регіоні. Брюссель, 16 вересня 2021 р. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/jointcommunication_indo_pacific_en.pdf
5. Подкаст CER: Байден проти Трампа: вибір Америки має значення для Європи, 28 жовтня 2020 р URL: <https://www.cer.eu/media/cer-podcast-biden-vs-trump-americas-choice-matters-europe>
6. Захист у змагальному віці. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/defence-in-a-competitive-age>
7. Європейський Союз: Торгівля товарами з Великобританією. URL: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_united-kingdom_en.pdf
8. Беклі М. *Неперевершений: чому Америка залишиться єдиною наддержавою світу*. Ithaca, NY: Cornell University Press, XI; 2018 [Google Scholar].
9. Біскоп С. Майбутнє Трансатлантичного альянсу: не без Європейського Союзу. *Щоквартальник стратегічних досліджень*. 2020. 14 :81–94 [Google Scholar].
10. Кулі А., Нексон Д. *Вихід із гегемонії: руйнування американського глобального порядку*. Оксфорд: Oxford University Press, XIX; 2020 [Google Scholar].
11. Сир А. Brexit і трансатлантична безпека. *Параметри*. 2018. 48 :85–93 [Google Scholar].
12. Еверс-Пітерс Н. М. Наслідки Brexit для співпраці ЄС і НАТО: трансатлантичного мосту більше немає? *Британський журнал політики та міжнародних відносин*. 2021. 23 :576–592. doi: 10.1177/1369148120963814 [CrossRef] [Google Scholar].

УДК 930.253:94(477) «17»

ГЛУХІВ – ГЕТЬМАНСЬКА СТОЛИЦЯ

Т. О. Черановська, І. В. Пятницькова

Анотація. Стаття присвячена історії міста Глухова, яке у XVIII ст. мало статус столиці, резиденції гетьмана. У роботі розглядається процес набуття містом статусу столиці. Проаналізовано особливості забудови міста, визначено його значення в суспільно-політичному, економічному, культурному житті України XVIII ст.

Ключові слова: Глухів, гетьманська столиця, місто.

Місто Глухів відігравало важливе місце в історії України. За часів Гетьманщини, у XVIII ст., воно виконувало функції столиці. У місті розміщувалися резиденції лівобережних гетьманів, будинки вищої козацької старшини. Фактично, протягом століття у місті концентрувалося тогочасне політичне життя, з його функціонуванням пов’язаний розвиток української державності в цей період. Глухів був не лише адміністративно-політичним центром, місто стало одним із потужних центрів культурного розвитку. Саме тут діяла професійна музична школа, розвивалося театральне мистецтво. В умовах сучасної російської агресії проти України та українського народу звернення уваги до Глухова як гетьманської столиці набуває особливого значення, оскільки ілюструє історичні корені української політичної культури, високий ступінь розвитку українського мистецтва.

До історії Глухова гетьманського часу зверталися у своїх дослідженнях А. Деркач, В. Беланов, В. Вечерський [1; 2; 3]. Функціонуванню Глухова як адміністративно-політичного центру України XVIII ст. приділив увагу також І. Сердюк [6]. Метою цієї роботи визначено комплексне дослідження розвитку Глухова в 1708–1764 роках, визначення його значення у суспільно-політичному, економічному, культурному житті України.